

NÁŠ KNIŽNÝ TRH

Národný život potrebuje k rozvoju a národ k vzdelaniu a osvieteniu literatúru, a literatúra, aby naň pôsobila, aby oživovala myseľ národa, sa potrebuje rozširovať, ustavične prelievať do života. Cestou, po ktorej sa literatúra dostáva k národu, sú kníhkupectvá, a tie sú nevyhnutnou potrebou každej literatúry, každého národa.

My, Slováci v Uhorsku, sa prebúdzame z dlhého zaostávania, len teraz, keď už slnko stojí vysoko na nebi ľudstva, si pretierame oči a začíname sa dožadovať vzdelanosti, lepšieho ľudského života. A veru je už naozaj najvyšší čas! Ak nechceme, aby nás vysmiali, potupili, špinili či utláčali, musíme sa so všetkou energiou pustiť do práce a to, čo sme zameškali, dobehnúť a s chuťou sa vydať na cestu vzdelanosti. Ten, čo sa ani teraz na ňu vybrať nechce, kto by si ešte rád podriemkával, píše si vlastný osud čiernou rukou.

Tak ako iní, ani my sa bez literatúry nezaobídeme. Literatúra je povolaná na to, aby národ upozorňovala na jeho chyby, vady a nedostatky, aby mu predkladala jeho potreby, upozorňovala ho na príklady iných, aby ho obohacovala vedomosťami a rozpalovala v ňom túžbu po všetkom dobrom a šľachetnom. Práve takúto literatúru teraz potrebujeme, a za súčasného stavu je pre nás o to dôležitejšia, o čo menší vplyv máme v ostatných oblastiach národného života. Aby však literatúra mohla existovať, musí mať prostriedky k vlastnému životu.

Literatúra potrebuje obecnstvo, ktoré ju číta, ktoré ju drží, a potrebuje mať k nemu aj priechodné cesty, t. j. kníhkupectvá.

Obecnstvo máme u nás ešte nevelké, no čím ďalej, tým väčšími sa jeho rady rozrastajú. Rozširujú sa tým väčšími, čím väčšími sa nášmu národu otvára oko duchovného života, čím väčšími zo seba sníma a zvlieka staré hriechy: sebecko, troškárstvo, skupánstvo, pestovanie samotného tela, výlučné pachtenie za ziskom atď., tieto pozostatky dávneho telesného otroctva. S rozširujúcim sa počtom nášho obecnstva sa preberá a ožíva i literatúra, lebo nielenže dorastá čoraz viac mladých hláv, schopných literatúru obohacovať, ale aj s rozrastajúcim sa publikom ich pole literatúry väčšími vábi a prizýva čoraz väčší počet. Náš dávny, usadnutý život sa už pustil do behu, nemôže sa znovu usadiť a skamenieť, preto aj máme dôvod pevne veriť, že sa naša literatúra neprestane neustále rozširovať a budú jej dozrievať ďalší a ďalší pestovatelia. Ale ak chceme, aby sa kruh našej literatúry, t. j. nášho národného pôsobenia čoraz viac rozširoval, musíme sa náležito postarať o prostriedky, ktorými sa to má diať.

A nevyhnutnými prostriedkami, ako sme povedali, sú kníhkupectvá. Knižný trh je obchod. Každému obchodu sa darí tým lepšie, čím má väčšie pole pôsobnosti, t. j. čím väčší počet obyvateľstva žije v jeho pôsobisku a čím je toto obyvateľstvo koncentrovanejšie a hustejšie. Pri kníhkupectve ako literárnom obchode je okrem toho základným predpokladom aj vzdelanosť príslušného obyvateľstva. Čím je teda na jednotlivých miestach viac obyvateľov a čím je hustota a vzdelanosť tohto obyvateľstva vyššia, tým lepšie sa aj knižnému trhu darí. V našich slovenských krajoch nemáme síce obyvateľstva málo, ale keďže krajina je hornatá, križujú a uzatvárajú ju vrchy, chýbajú v nej väčšie rieky a toky, nevznikli v nej veľké mestá, a preto sa ani obyvateľstvo na niektorých miestach nezhrromažďuje a nesústreďuje. Toto je dôvod, prečo sme rovnako ako v iných oblastiach aj vo vzdelanosti zaostali za svetom, a preto ešte ani knižný trh nemáme rozvinutý, lebo im ešte chýba pole pôsobnosti. Knižný trh je u nás stále založený na dobrovoľnosti, v takom stave však zostať nemôže. Väčší odbyt kníh má veľký vplyv na literatúru, povzbudzuje myseľ a ducha a mužom, ktorí to so svojím národom myslia dobre, poskytuje prostriedky, ktorými môžu s pomocou nových a nových diel obohacovať a vzdelávať svoj národ. Ak teda chceme, aby sa naša literatúra čoraz väčšmi rozvíjala a dodávala nám nové a nové diela, nevyhnutne sa musíme postarať o náš knižný trh a čo najlepšie ho zorganizovať. Rozhodne sa musíme snažiť, aby sa čoraz väčšmi vynaňoval z dobrovoľníckej činnosti a menil sa na obchod, lebo ako všetky dobrovoľné aktivity, ani táto veľmi nezaväži a svedčí o slabom národnom živote. Chvalabohu, že už aj náš národ začína ukazovať túžbu po vzdelanosti, bude si teda budovať aj prostriedky, vedúce k vzdelanosti, a čím väčšmi sa v ňom bude šíriť táto túžba, tým väčšmi bude rásť a rozširovať sa i naša literatúra a knižný trh. Nemáme síce veľké, ľudnaté mestá, ale predsa len sa nájdú aj mestá dostatočne rozľahlé a ľudnaté, napr. Trnava, Skalica, Nitra, Trenčín, Štiavnica, Lipt. Mikuláš, Bystrica, Košice a iné. Tu by sa mohli zriadiť kníhkupectvá, ktoré by zásobovali knihami celé okolité kraje. V niektorých spomenutých mestách už síce kníhkupectvá sú, len sú doteraz málo známe a ani nedostávajú všetky slovenské knihy, a zdá sa, že sa o celú slovenskú literatúru veľmi nezaujímajú. Ak sa teda chcú zbaviť živorenia a zlepšiť svoj obchod, mali by vyjsť pred našou verejnosťou na svetlo, ihneď si zadovážiť knihy slovenských spisovateľov a všetkými dostupnými prostriedkami ich šíriť po kraji a svojom okolí. Ochota, zručnosť a úslužnosť kníhkupcov môže pri rozširovaní literatúry veľa vykonať, môže u obyvateľstva vzbudzovať chuť kupovať a čítať knihy. Ak sa však kníhkupec nestará o novovychádzajúce knihy, nemá ich hneď v ponuke, tým, čo sa na ne pýtajú, ich dodáva

neskoro, potom mu dopyt po knihách, ak aj nejaký mal, rozhodne nemôže rásť, ale naopak musí slabnúť a upadať. Malo by byť samozrejmé, že kníhkupci ovládajú našu reč a majú prehľad v našej literatúre a rovnako poznajú potreby svojho kraja a okolia, lebo len tak sa môžu živo zúčastňovať na našej veci a vyhovieť potrebám svojho okolia. Kníhkupectvá by mali nadviazať kontakty aj s českými kníhkupcami a všetky kvalitnejšie a užitočnejšie české knihy by mali od nich bez meškania preberať. Česi v poslednom čase vydali veľa peknej a užitočnej literatúry, čo srdečne a s radosťou uznávame, ich literatúra nám je najbližšia a z viacerých dôvodov ju aj potrebujeme a tak ako doposiaľ aj v budúcnosti ich vždy budeme čítať a budeme sa nimi zaoberať.

Tam, kde niet väčších miest a žiadnych poriadnych kníhkupectiev, tam by sa predajom kníh mali zaoberať knihári a kníhviazači, ktorí sa nachádzajú skoro vo všetkých mestečkách, a tam, kde niet ani týchto, tam by sa mali našimi knihami zásobovať osobnosti zo srdca oddané nášmu národu z duchovného a učiteľského stavu a rozširovať ich po svojom okolí, ako nám za príklad šľachetne dávajú p. C. Cochius a p. Štef. Homola. Keďže však každé miesto nemá spojenie s celým svojím okolím, potrebujeme sprostredkujúce miesta, a za tie najlepšie môžu slúžiť tie, z ktorých vedú cesty na všetky strany. Do nich by sa známym osobám posielali knihy pre všetkých, ktorí si ich objednali, a práve od nich by sa na miesto odbytu rozosielali. Mohli by nimi byť mestá, kde sa slovenské knihy tlačia, a tých nie je veľa: Prešporok, Trnava, Skalica, Bystrica, Levoča, Pešť. Hneď po vyjdení knihy by tí, čo sa zaoberajú predajom kníh, známym osobám v týchto centrách oznámili, koľko z každej knihy potrebujú, a tie by sa im poslali.

Aby však knižný trh prebiehal poriadne a udržal sa, nevyhnutne potrebujeme riadne účtovníctvo a riadne zasielanie peňazí spisovateľom. V riadnych kníhkupectvách sa účty skladajú raz do roka a peniaze v tom čase odovzdávajú spisovateľom a nakladateľom, aj u nás by to teda malo tak byť. Zúčtovanie sa robí zvyčajne na jar, čo by aj u nás mohlo prebehnúť, napr. okolo Jozefa, v tom čase by kníhkupci predložili zúčtovanie, odovzdali by peniaze za predané knihy, zvyšné knihy alebo vrátili, alebo si podržali do budúceho zúčtovacieho obdobia.

Riadnym kníhkupcom sa zvyčajne dáva 25 alebo 30 percent, aj my sme povinní dať tým našim náležitú odmenu, ktorá by azda mohla byť 20 percent, o trochu menšia preto, že u nás je všetko lacnejšie ako vo veľkých ľudnatých mestách. Musela by zavládnuť úplná dôvera, predavači kníh by museli byť vierohodní, aby aj nakladatelia mohli byť celkom spokojní, a za tým účelom by tí, čo nemajú riadne kníhkupectvá a nezastávajú

verejné úrady, čiže knihári a podobní podnikatelia, ak nie sú verejne známymi osobami, museli mať odporúčanie od hodnovernej osoby a to by sa verejne oznámilo v novinách. Takto by sa v našej krajine dal vybudovať knižný trh, ktorý by mal na život a vzdelanosť nášho národa veľký vplyv. Keby sa mu darilo, časom by sa našli aj nakladatelia, ktorí by odbremenili spisovateľov od rozširovania svojich kníh.

Kým sa náš knižný trh týmto spôsobom nerozbehne, nemôžeme dúfať, že sa naša literatúra zveľadí. Dnes nikto nevie, kam treba knihy poslať, čitatelia nevedia, kde a čo majú hľadať, ťažko sa k nim knihy dostávajú alebo aj vôbec nie. Keď sa toto skončí, chuť do čítania bude ustavične rásť.

Ak sa chceme vzdelávať, ak nechceme ako nejaký vyvrhel' ďalej ležať, ale kráčať za inými a vzdelávať sa, nekrížme ruky na prsiach, nežalujme sa, že sa nám nedarí, ale pustíme sa s chuťou do práce, pracujme na každej strane, v každom kúte, potom nezaostaneme, ale naozaj sa povýšime. Máme veru čo robiť, máme sa čoho chytiť, len slabý sa bojí práce, ochotný sa z nej teší. Každý je strojcom svojho šťastia.